

ня були виявлені факти пошестей, які призводили до тимчасових зникнень поселень, знищення сільськогосподарських угідь, але кінцевої втрати геоінформації не відбувалося.

Отже, як бачимо, втрата географічної інформації відбувається за цілої низки географічних обставин, які обумовлені взаємодією чинників. Ця взаємодія проявляється через одночасну дію двох та більше чинників утрати географічної інформації або так звану «ланцюгову реакцію», що являє собою послідовну дію декількох чинників, обумовлених один одним.

Розподіл утрачених географічних об'єктів за чинниками втрати географічної інформації, роками та адміністративними районами ілюструють наступні діаграми (рис. 2, 3).

Отже, аналіз чинників утрати географічної інформації показав, що найбільша кількість географічних об'єктів буда знищена внаслідок дії антропогенних чинників, при цьому був установлений зв'язок між впливом певних видів антропогенних та природних чинників. Найбільша кількість географічних об'єктів на території Дніпропетровської області була знищена внаслідок дії водогосподарських чинників (будівництво великих водосховищ)

Бібліографічні посилання і примітки

1. Багале́й Д. И. Стихийные бедствия и борьба с ними в Харьковском крае: 17–19 вв. // Харьковский сборник. – Х., 1893. – С. 356–386.
2. Кернична О. О. Ландшафтний аналіз індустріально-урбаністичних територій (на прикладі м. Дніпропетровська): Автореф. дис. ... канд. географ. наук. – Х., 2002. – 52 с.
3. Регіональна доповідь «Про стан техногенно-екологічної та природної безпеки Дніпропетровської області в 2005 році» [Електронний ресурс]. – Електрон., текстові, граф., зв. дані та прикладна прогр. (11,1 Мб). – Д., 2006. – 400 с
4. Розробка та створення науково-довідкової географічної інформаційної системи (ГІС) «Втрачені географічні об'єкти регіону». Звіт НДР (заключ.) // Дніпропетровський національний університет (ДНУ); Керівник Л. І. Зеленська. – 0105U000364. – Д., 2007. – 170 с.
5. Шатров М. Город на трех холмах. – Д., 1957. – 418 с.
6. Яворницкий Д. И. Вольности запорожских казаков. – Д., 1994. – 287 с.

Надійшла до редколегії 22.01.08

УДК 338.483.(1)

Я. В. Василевська

Дніпропетровський національний університет

ТУРИЗМ ЯК ОДИН ІЗ ФАКТОРІВ РОЗВИТКУ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Досліджено стан рекреаційної діяльності як головного чинника для підвищення привабливості (атрактивності) регіону для туристів і формування вигідного інвестиційного поля. Запропоновані напрямки для збільшення туристичного потенціалу області.

Розвиток туризму в Україні в умовах ринкової економіки набуває пріоритетного значення. Туризм може і повинен стати сферою реалізації ринкових механізмів

© Я. В. Василевська, 2008

мів, джерелом поповнення державних і місцевих бюджетів, створення нових робочих місць, засобом загально доступного і повноцінного відпочинку та оздоровлення. Тривалий час розвиток промисловості і засобів виробництва розглядався як пріоритетний, якщо не єдиний шлях розвитку національної економіки. Тому сфера послуг і туризм, ще й зараз інколи сприймаються як похідні від промислового і сільськогосподарського виробництва. Світовий досвід показав, що туризм – повноправний і над прибутковий компонент ринкової економіки.

Туристично-рекреаційна сфера набуває все більшого значення для Херсонської області, оскільки її галузі поступово стають визначальними для розвитку економіки та соціальної сфери, зумовлюють інтеграцію у світову туристичну індустрію. Тому Постановою Кабінетів Міністрів України № 583 була затверджена «Державна програма розвитку туризму на 2002–2010 роки». На основі програми управління культури і туризму облдержадміністрації Херсонської області в 2006 році затвердило «Стратегію розвитку туристично-рекреаційного комплексу Херсонської області» на період з 2007 по 2015 роки.

Аналіз наукових праць свідчить, що науковці приділяють більше уваги в цілому Україні і найбільш привабливим територіям у рекреаційному аспекті. Проблеми розвитку туризму досліджували: О. О. Бейдик [1], М. І. Ігнатенко [4], В. І. Мацала [6] та інші. Безумовно, для планування подальшого розвитку регіону неможливо обійтись без комплексного дослідження ресурсів та їхніх територіальних поєднань. Вагомий внесок в дослідження Херсонської області зробили О. А. Марченко, О. А. Сарапіна. Але ще залишається багато не уточнень і запитань.

Тому метою цієї роботи є дослідження рекреаційної діяльності в Херсонській області як об'єктивної основи розвитку рекреаційного комплексу регіону і обґрунтування шляхів найбільш оптимального і раціонального використання рекреаційних ресурсів.

Досягнення поставленої мети потребує розв'язання завдань, пов'язаних з визначенням особливостей територіального поєднання рекреаційно-туристських ресурсів, а також обґрунтування основних шляхів оптимізації рекреаційно-туристської діяльності в області.

Рекреаційне природокористування відноситься до тієї сфери людської діяльності, що отримала виключно широкий розвиток саме в останні десятиріччя і має тенденцію до подальшого розвитку та розширення. Цьому розвитку сприяє соціально-економічний прогрес та обумовлені ним збільшення доходів, часу, покращення транспортних, житлових умов, зростання чисельності населення та процесів урбанізації.

Залежно від мети рекреаційної діяльності висуваються різноманітні види вимог рекреації до природи, які в найбільш узагальненому вигляді виділяються через функціональну типологію [4]. За рисунком 1 ми можемо простежити як розвивається рекреаційна діяльність. У Херсонській області можна виділити чотири основних типи рекреаційної діяльності.

У структурі територіально-рекреаційного комплексу Херсонської області виділяються насамперед такі напрями рекреаційної діяльності: лікувально-курортна рекреація, відпочинок та праця на дачних ділянках, туризм та пізнавальна рекреація.

Відзначимо, що найбільшого розвитку в Херсонській області набула лікувально-курортна рекреаційна діяльність. Це пов'язано, насамперед, із специфікою складу та розміщення рекреаційних ресурсів краю. Лікувально-курортний вид рек-

реакційної діяльності найбільш суттєво характеризують показники наявності закладів курортно-лікувального типу, їхня потужність (кількість ліжко-місць).

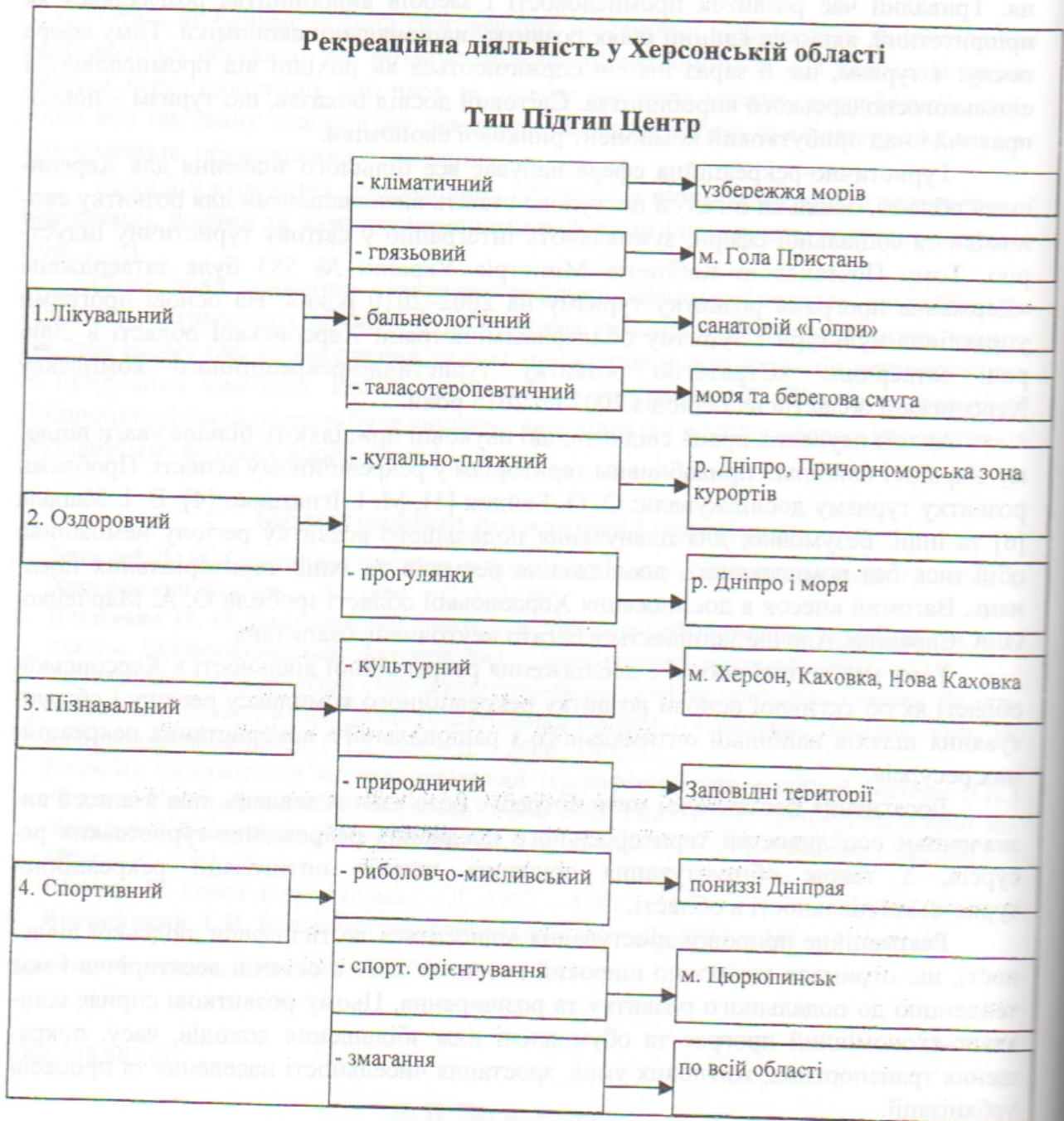


Рис. 1. Основні типи рекреаційної діяльності

Як свідчать дані табл. 1, серед закладів відпочинку в Херсонській області переважають туристичні бази та дитячі санаторії (80%). Саме вони вміщують найбільшу кількість відпочиваючих. Такі заклади забезпечують рекреантів повноцінним харчуванням, надають обладнані пляжі, організують дозвілля, екскурсії. Переважна (94%) більшість закладів відпочинку та оздоровлення – літнього типу, бо не мають системи опалення, більшість будинків збудовані не капітально, особливо це характерно для туристичних баз.

Серед стійких, найбільш суттєвих тенденцій розвитку лікувально-курортної рекреаційної діяльності необхідно відзначити посилення її спеціалізації на оздоров-

ленні дітей. Цьому найбільшою мірою сприяють як наявні природні рекреаційні ресурси, так і прийнята матеріальна база відпочинку та кваліфікаційні кадри. У результаті кількість відпочиваючих дітей зросла з 34484 чол. у 1991р. до 68900 чол. у 2005р., тобто на 100%.

Таблиця 1

Структура лікувально-курортної рекреації та її динаміка*

Найменування рекреаційних закладів	Кількість закладів	Кількість ліжко-місць			
		1990	1995	2000	2005
Санаторії	8	1381	1197	2119	2778
Дитячі санаторії	69	14563	12400	15467	18763
Пансіонати відпочинку	37	12440	12289	8482	10424
Будинки відпочинку	3	997	747	1100	1225
Пансіонати з лікуванням	2	1260	910	1235	1650
Туристичні бази	196	17431	19027	18894	21341
Всього в області	315	48072	46570	47297	56181

*Складено за даними Статистичного управління Херсонської області [7]

Бурхливого розвитку, особливо в останні десятиріччя, набув особливий вид активного відпочинку – відпочинок та праця на дачних ділянках. Дачне будівництво на Херсонщині у порівнянні з сусідніми регіонами є більш масовим. Найбільш значні та компактні дачні селища мають декілька ареалів розміщення: долина та дельти р. Дніпро, нижня течія р. Інгулець, береги Каховського водосховища, численні озера в Голопристанському та Цюрупинському районі, приморські смуги у Садовському районі. Як правило, всі дачні селища мають упорядковані шляхи сполучення або пристані на річках, освітлення, магазини з товарами першої необхідності. Особливого розвитку дачі набули в районах з найбільшою кількістю міського населення. Упродовж декількох років дачні селища приваблюють усе більше людей. Цей вид відпочинку можна виділяти як агротуризм різновидності зеленого туризму в Україні. Агротуризм – вид сільського зеленого туризму як пізнавального, так і відпочинкового характеру, деякі сім'ї наймають будинки для літнього відпочинку.

Таким чином, тільки пропорційний, збалансований розвиток усіх компонентів рекреаційної діяльності – екскурсійної і туристичної, оздоровлення і відпочинку, дитячої рекреації, дачного відпочинку – забезпечить загальний пропорційний розвиток області [5].

Розміщення рекреаційних ресурсів Херсонської області нерівномірне. Території області можна умовно поділити на три ділянки (рис. 2). Так, найбільш значним та різноманітним рекреаційним потенціалом володіють приморські райони – Голопристанський, Скадовський, Білозерський, Каланчацький, Генічеський. Навіть у цій групі є значні відмінності між районами. У районах збудовані пансіонати та будинки відпочинку, дитячі санаторії, пансіонати з лікуванням; добре транспортне сполучення з обласним центром.

Рекреаційну спеціалізацію Скадовського району визначають морські, пляжні, кліматичні умови і ресурси. Тут розміщені найбільш значні і відомі курортні центри – м. Скадовськ, смт. Лазурне, Красне. Вигідна автомобільна та залізнична доступність від обласного центру до Скадовську 100 км і 28 км від залізничної станції Каланчак, до смт. Лазурного 102 км і 90 км від залізничної станції Брильовка.

Згідно з статистичними даними, найбільша кількість рекреаційних закладів зосереджена в м. Складовську та Садовському районі (36%).

Рівень розвитку туристичної діяльності по районах Херсонської області

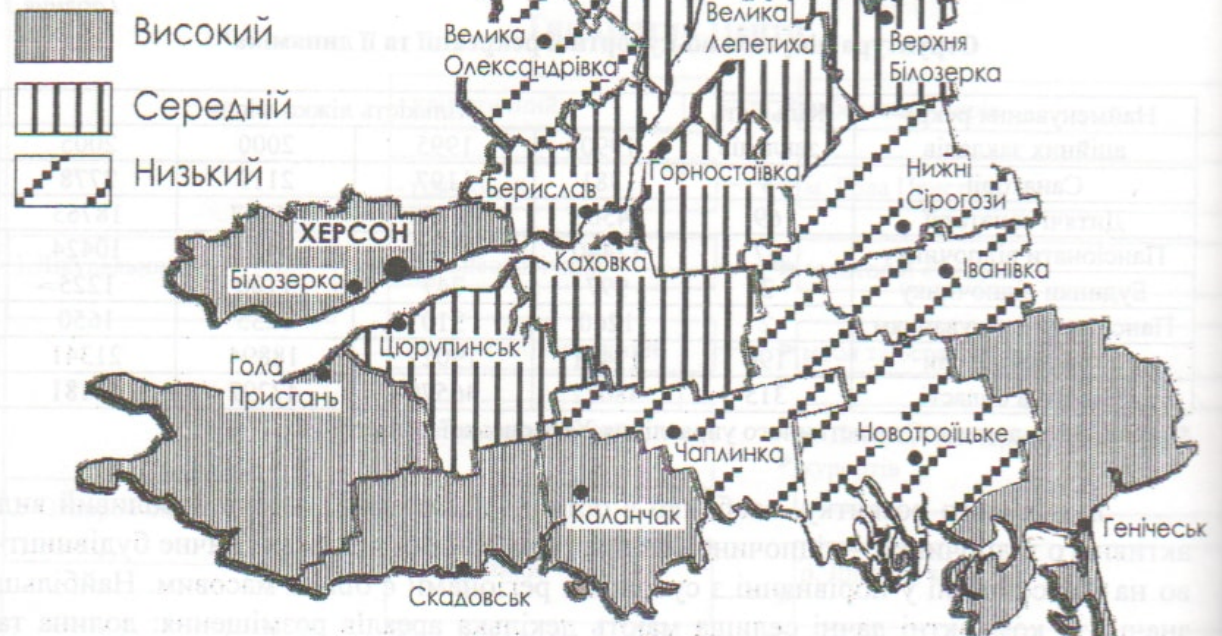


Рис. 2. Рівень розвитку туристичної діяльності по районах Херсонської області

У Каланчацькому районі незважаючи на те, що він займає приморське положення але через незручне транспортне сполучення цей район має відальніше положення від обласного центру 160 км автошляхом і від районного центру Каланчак до с. Хорли 27 км від залізничної станції, менш інтенсивно використовуються морські та пляжні рекреаційні ресурси. Проте в Генічеську вони безумовно, застосовуються значно ширше, ніж в рекреаційному центрі Хорли (Каланчацький р-н).

Іншу групу адміністративних районів, де рекреація пов'язана переважно із зручністю придніпровського положення та ресурсами Дніпра, складають придніпровські райони – правобережні Нововоронцовський, Бериславський, лівобережні Верхньорогачицький, Великолепетиський, Горностаївський, Каховський.

До третьої групи віднесені райони з найменшим потенціалом – Високопільський, Нижньосірогоський, Іванівський, Новотроїцький, Чаплинський. Вони характеризуються пануванням рівнинних одноманітних розораних степових ландшафтів, які порушуються полезахисними лісосмугами та у південних районах – каналами. Пам'ятки природи – переважно місцевого значення. Виняток становить лише Чаплинський район з всесвітньо відомим біосферним заповідником Асканія-Нова. Таким чином, рекреаційні ресурси використовуються переважно для місцевих жителів.

Отже, в Херсонській області прослідковуються місця де є значні резерви для розширення рекреаційної діяльності. Здійснене нами районування показує не тільки різноманітність, неоднорідність та нерівномірне розміщення рекреаційних ресурсів, але й залежність стану їхнього використання, від соціально-економічних умов, які стимулюють або обмежують його. При цьому необхідно враховувати і

екологічні чинники рекреаційного природокористування, які можуть докорінно змінювати уявлення про наявний рекреаційний потенціал[8]

Херсонська область має приблизно 15,5% усіх Українських морських пляжів, а приймає тільки 5% рекреантів які відпочивають на морському узбережжі і 2,5% в інших місцях області. Уже це свідчить про великий нереалізований потенціал туристичної галузі Херсонщини. Область посідає шосте місце в Україні по забезпеченості рекреаційними ресурсами на душу населення, і при цьому 22 за ефективністю використання. За показниками природно-антропогенні рекреаційно-туристські ресурси Херсонської області уступають лише АР Крим і Закарпатській області[1]

Необхідно зазначити, що в туристичній діяльності в Херсонській області відбуваються позитивні зрушення. Нарешті держава та інвестори оцінили можливі прибутки з туризму. У 2006 році Херсонським Діпром істом було розроблено генеральний план с. Більшовик, де планується розширення баз відпочинку, санаторіїв, забудови культурного центру села, розважальних клубів; генеральний план набережної м. Скадовська передбачає будівництво водних атракціонів і яхт клубу. Розроблений і затверджений проект забудови Арабатської стрілки. Значну увагу приділяють сфері розваг, адже саме вона приваблює значну кількість туристів. До сфери розваг в області відноситься навчання їздити верхи, фестивалі: «Винне свято», «Купальські зорі», «Риба та рибалки», «Томатне свято», «Кавунний ярмарок», «Чорноморські ігри» та інші[2]

Великою проблемою туристичного комплексу Херсонщини є мала тривалість туристичного сезону. Опитування представників влади та робітників туристичної сфери свідчить, реально на повну потужність туристичні заклади Херсонщини завантажені не більше 2 місяців на рік. Враховуючи реальну тривалість літа 3,5 місяці галузь працює менше ніж на 50% своєї потужності. До 1991 року туристичні заклади Херсонщини були завантажені протягом 5 місяців на рік.

Значною проблемою в туристичній діяльності краю є транспортне забезпечення. Основний обсяг перевезень туристів здійснюють автотранспорт та залізниця (85% і 15%). В області підтримуються найінтенсивніші у плані перевезень туристів автошляхи: Херсон – Генічеськ, Херсон – Каховка, Херсон – Асканія-Нова, Херсон – Скадовськ – Лазурне – Залізний Порт[3]

Ми пропонуємо для покращення туристичної сфери в Херсонській області, з позицій наукових рекреаційно географічних засад, обґрунтувати можливість забезпечення оптимального навантаження на рекреаційні ресурси; збільшити інформаційно-рекламну підтримку туристичної галузі; приділити увагу використанню лікувального потенціалу області; сприяти розвитку фестивального, наукового туризму у період міжсезоння, а також підтримувати історико-культурні та природні об'єкти області в належному стані для потреб туристичної галузі; визначити перспективні екскурсійні об'єкти області, розробити програму використання об'єктів природно-заповідного фонду для потреб туристичної галузі, досліджувати можливість використання лікувальних грязі, термальних та мінеральних вод. Херсонщина володіє привабливим інвестиційним кліматом у зонах перспективних для розвитку туризму.

Бібліографічні посилання

1. Бейдик В. І. Рекреаційно-туристичні ресурси України: Методологія та методика аналізу, термінологія, районування. – К., 2002. – С 164–168.

2. **Войнаренко М. П.** Кластерні моделі об'єднання підприємницьких структур у туристичній галузі та сфері розваг // Вісник ДІТБ. – 2007. – №11. – С. 17-18.
3. Географія Херсонщини: Навчальний посібник / Під ред. І. О. Пилипенка, Д. С. Пальчикової. – Херсон., 2007. – С. 166-165.
4. **Игнатенко А. Н.** Рекреационные территориальные системы: научные основы развития и функционирования. – К., 1989. – 120 с.
5. **Коржунова Н. О.** Курортно-рекреаційне господарство Причорномор'я // Економіка України. – 1999. – № 2. – С. 76.
6. **Мацола В. І.** Рекреаційно-туристичний комплекс України. – Л., 1997. – С. 51–60.
7. Санаторно-курортне лікування та туризм в Херсонській області // Статистичний щорічник Херсонської області за 2005 р. – Херсон, 2006. – 515 с.
8. **Стафійчук В. І.** Рекреологія: Навчальний посібник. – К, 2006. – 245 с.

Надійшла до редколегії 17.12.07

УДК 528.94

Н. М. Дук, І. В. Лобанова

Дніпропетровський національний університет

ОЦІНКА І КАРТОГРАФУВАННЯ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ

Викладено досвід оцінки й картографування регіональної туристсько-рекреаційного потенціалу на прикладі Дніпропетровської і Львівської областей.

Актуальність та стан проблеми дослідження. Тенденція зростаючого інтересу до туристичної індустрії спостерігається у всьому світі. За останні десятиріччя ця галузь економіки отримала значний розвиток не лише на світовій арені, але й в Україні, стаючи наймасовішим та найпопулярнішим соціально-економічним явищем. Туризм є одним з провідних, високорентабельних і найбільш динамічних секторів економіки, що забезпечує десятку частину світового валового національного продукту. За оцінками ВТО за останні двадцять років середньорічні темпи зростання міжнародного туризму складають понад 5%, а середньорічні темпи зростання валютних надходжень від міжнародного туризму – 14% [2–4].

Більшість науковців та практиків наголошує на пріоритетному розвитку туризму в Україні [1–4 та ін.], оскільки він є джерелом валютних надходжень для країни, призводить до збільшення зайнятості всередині країни, розширює внесок до платіжного балансу і ВВП країни, сприяє диверсифікації економіки, росту зайнятості та доходів населення, зайнятого у сфері туризму і суміжних галузях, підвищенню добробуту нації. Таким чином, туризм може стати важливим елементом «економіки сталого розвитку», яка передбачає збалансування соціальних, економічних та екологічних факторів розвитку країни на її регіонів.

Україна має для цього всі необхідні умови і фактори та значні рекреаційні ресурси (насамперед різноманітні природні та історико-культурні ресурси, як визначальні фактори організації туристсько-рекреаційної діяльності), важливим є вигідне географічне розташування країни (транзитне положення на перетині європейських транспортних коридорів, територіальна близькість до основних генераторів